

Breu antologia de textos de Pierre Vilar

Uns pocs exemples dels textos de l'obra que Pierre Vilar ens ha llegat.

“Un estudi crític de l'ús del vocabulari demostra, efectivament, la facilitat amb què es pot fixar un nombre important d'usos discutibles o manifestament abusius dels mots ‘nació’, ‘nacional’, ‘nacionalisme’, ‘patriotisme’ o ‘pàtria’. ‘Poble’ només serveix per a evitar repeticions o per encobrir un escrípol. ‘Estat’, ‘imperi’ són més ben emprats però hom diu rarament com viuen o com moren els grups més espontanis que enclouen.”

(Catalunya dins l'Espanya moderna, 1962)

“L'exaltació constant de les solidaritats ‘catalanes’ contra el centralisme madrileny, massa poc atent als interessos de la indústria, va acabar creant un ambient massiu d'oposició comú, en el qual van acabar juxtaposant-se les protestes de classe i les protestes de grup. A partir d'aquest moment podem parlar de ‘catalanisme’ popular, petit burgès, intel·lectual, camperol i, en part (segons el moment), obrer. I és interessant aleshores veure la burgesia, creadora del “moviment nacional”, espantar-se davant aquest aspecte popular de l'oposició catalanista, i buscar a Madrid, en els instruments de l'estat, les garanties contra una revolució eventual. Aquesta és la història dels anys 1917-1936: revolucions, cops d'estat, guerra civil.”

(Iniciació al vocabulari de l'anàlisi històrica, 1979)

“La consciència de comunitat és sentimental, i pot esdevenir consciència política clara. La impregnació cultural dels individus per un medi, i per un

passat, és més intel·lectual, i es basa sobre fets, objectes, gestos concrets, frases repetides; i s'expressarà a través d'obres personals. A la definició subjectiva [...] ‘la cultura és el que resta quan s'ha oblidat tot’, podem fer-li correspondre una definició objectiva complementària (aquesta vegada la fórmula és d'André Malraux): la cultura seria ‘el conjunt de les obres que tenen en comú aquest caràcter a la vegada sorprenent i simple: el d'ésser les obres que s'han escapat de la mort’.”

(Procés històric i cultura catalana, 1983)

“Catalunya se'ns apareix dins el marc complex de l'Europa contemporània, com un veritable ‘cas’. Si sóc interrogat sobre aquest ‘cas’, acostumo a proposar d'entrada una primera resposta: el cas correspon, em sembla a mi, a tot un fet. Vull dir amb això que l'assoliment polític d'una consciència de grup no és mai explicable en un moment de la història sense uns fonaments objectius. Cap cosa no pot ésser edificada sobre el no-res. És evident que, com a realitat etnolingüística de llarga durada, el fet català existeix innegablement, constitueix la condició necessària del ‘cas’ polític de la Catalunya d'avui, per bé que no en fos, amb tot, la condició suficient.

[...] Uns altres Països Catalans –València, les Illes– preparen també avui el seu Estatut, per bé que amb independència de la Generalitat. No hi ha en canvi probabilitat d'Estatut per a la Catalunya Nord, unida al reialme de França l'any 1669. S'adverteix que

aquestes divergències actuals corresponen a certs esdeveniments concrets registrats en els destins històrics. En el llindar de l'obra present, convindrà així una reflexió prèvia sobre aquest joc entre una realitat catalana no gens 'tranhistòrica' sinó de durada molt llarga, i, d'altra banda, les successives formacions polítiques nascudes de la història."

(*El fet català*, 1983)

Pierre Vilar i Catalunya

(Fragments extrets de *Pensar històricament. Reflexions i records*. Edicions 3 i 4, València, 1995. Selecció de Pelai Pagès.)

"El 1927 havia visitat Catalunya, per un petit estudi de jove geògraf, i hi havia descobert (en el sentit més profund del terme, ja que ningú ni res no me n'havia advertit) un poble sencer que, des del graó més alt fins al més baix de la seva escala social, s'afirmava nació enfront de l'estat que el governava. Davant d'aquest fenomen, que em sorprengué, em vaig fer, a partir de 1930, observador i historiador. I heus aquí que el 1936, davant dels meus ulls, esclatà una guerra que s'ha anomenat 'civil' perquè espanyols s'enfrontaven amb espanyols, però en la qual alemanys i italians bombardejaven catalans i bascos, mentre voluntaris de setanta nacionalitats arriscaven la seva vida, els uns en nom d'una 'solidaritat de classe', d'altres per 'amor a la llibertat'. Qui es bat contra qui? Menys implicat personalment que en d'altres guerres, aquesta pregunta no em provocava menys curiositat ni menys angoixa."

"I era Barcelona el lloc on el 14 d'abril jo havia de viure la Revolució. Naturalment, es tracta d'un dels meus grans records. Em vaig deixar endur per la multitud, que em conduïa, pacíficament, a la plaça de Sant Jaume. Aleshores s'anomenava encara plaça de la Constitució, no al carrer, naturalment, però n'era el nom oficial. Dos homes s'agitaven als balcons de dos edificis situats un enfront de l'al-

tre: la Generalitat i el Consell de Cent. La cara de Macià ja la coneixia, però Companys m'era molt menys familiar. No pretenc pas haver comprès cadascuna de les paraules pronunciades en cada proclama. Però tothom n'havia entès el sentit, i els aplaudiments no acabaven mai. La República havia estat proclamada, tot i que no se sabia pas encara sota quina forma."

"En els meus anys barcelonins de la dècada de 1930 no era pas una visita a Àngel Pestana allò que podia representar, per a mi, un contacte amb la classe obrera catalana. Tinc consciència d'haver-la conegut molt malament. Vaig visitar moltes fàbriques sota la direcció d'alguns dels seus dirigents econòmics. I aquesta és, de fet, la pitjor manera de conèixer l'obrer. Em van colpir especialment algunes visites als ateneus obrers —guardo un gran record de l'Ateneu d'Igualada—. Tan sols el nom d'aquestes institucions, la combinació de mots, em colpia: el sentit clàssic del mot cultura barrejat amb la realitat de classe del mot obrer."

"No puc recordar sense emocionarme la meua arribada a Portbou. Em va semblar veure un altre món. Banderes vermelles, banderes negres i banderes de totes les nacions. La Internacional en totes les boques, no com a cant de revolta sinó com a cant de victòria, i sense contradicció amb 'La Marsellesa' i 'Els Segadors'. [...] A totes les estacions —Figueres, Girona, Granollers, Montcada— sentia 'La Internacional' i 'La Marsellesa'. Vaig descobrir, al capdavant d'una delegació, una francesa, la muller de Rodolfo Llopis, el socialista a qui jo havia sentit el 15 de desembre del 1930 glorificar les escoles soviètiques a l'Ateneo de Madrid. Com a les vigílies del 14 d'abril, era lícit preguntar-se si la il·lusió lírica havia afavorit la unitat obrera i la fraternització internacional. L'esperit crític, l'esperit històric, podia dubtar-ne, però el cor ho volia creure."

Pelai Pagès

"El 1927 havia visitat Catalunya, per un petit estudi de jove geògraf, i hi havia descobert (en el sentit més profund del terme, ja que ningú ni res no me n'havia advertit) un poble sencer que, des del graó més alt fins al més baix de la seva escala social, s'afirmava nació enfront de l'estat que el governava. Davant d'aquest fenomen, que em sorprengué, em vaig fer, a partir de 1930, observador i historiador"